

Prof. dr. sc. **Marinko Učur**
Pravni fakultet
Hahlić 6, Rijeka

LUČKI RADNICI I PROPISI O MORSKIM LUKAMA

SAŽETAK

Zakonom o lukama (i provedbenim propisima) uređena su brojna pitanja položaja luka i lučkih djelatnosti. Odredbama tih propisa, izravno ili neizravno, djeluje se i na radni status lučkih radnika. Taj status nije adekvatno uređen. Život i rad u luci zahtijeva posebne propise. U ovom radu (koji je samo dio "kazivanja" o tom problemu) piše se o odredbama radnopravnog karaktera u Zakonu o morskim lukama i nekim drugim karakteristikama lučkog rada i lučkih radnika.

Ključne riječi: morske luke, lučke djelatnosti, lučki radnici, lučko područje.

I. UVODNE NAPOMENE

Uz razvrstavanje morskih luka, lučkih područja, lučke djelatnosti i njihovog obavljanja, izgradnju i korištenje lučke nadgradnje i podgradnje, propisima o morskim lukama uređene su i "osnovne odredbe o redu u morskim lukama".¹

Realizacija lučke djelatnosti zahtijeva posebne kadrove. Najveći je broj lučko-transportnih radnika.²

Broj lučkih radnika je sve manji. U posljednjih deset godina otkazivano je,

¹ Zakon o morskim lukama "N.N" 108/96, 6/96.

² Neujednačenost i nedosljednost u uređivanju i korištenju pojmova posloprimca, kao subjekta radnopravnog odnosa, evidentna je i u propisima o lukama i lučkim djelatnostima. Tako se govori o: "službenicima lučke kapetanije", "djelatnicima djelatnosti", "stručno-tehničkoj službi", "ugovoru o zapošljavanju" (?), "stručno-tehničkom osoblju" i sl.

prosječno, 330 ugovora radnicima (godišnje) u luci Rijeka.³

Brojne su specifičnosti lučkog-transportnog rada. Te specifičnosti određuju ovi pojmovi i kategorije: “morska luka” je vodeni i s vodom neposredno povezani kopneni prostor s izgrađenim i neizgrađenim obalama, lukobranima, uređajima, postrojenjima i drugim objektima namijenjenim za pristajanje, sidrenje i zaštitu brodova i brodica, ukrcaj i iskrcaj putnika i robe, uskladištenje i drugo manipuliranje robom, proizvodnju, oplemenjivanje i doradu robe, te ostale gospodarske djelatnosti koje su s tim djelatnostima u međusobnoj ekonomskoj, prometnoj ili tehnološkoj svezi”; “lučko područje” jest područje morske luke, koje obuhvaća jedan ili više vodenih i kopnenih prostora (lučki bazen), koji služi za obavljanje lučkih djelatnosti, a kojim upravlja lučka uprava ili drugo tijelo određeno zakonom”, a tu su i pojmovi koji tu specifičnost naglašavaju, kao npr. “lučka podgradnja (infrastruktura)” i “lučka nadgradnja (suprastruktura).”

Jedna od specifičnosti i determinanti lučkog-transportnog rada jest i podjela luka na: luke otvorene za javni promet i luke za posebne namjene.⁴

Brojne su javno-pravne karakteristike u radnim odnosima lučkih radnika: propisi o lukama otvorenim za međunarodni promet, poslovi lučke kapetanije o utvrđivanju uvjeta za sigurnost plovidbe u luci, školske kvalifikacije i zdravstvena sposobnost, zaštita na radu i dr.

Radno-pravni status lučkih radnika uređen je heteronomnim i autonomnim normama.

Daleko više tih propisa je onih koji neizravno uređuju taj status a sadržaj im se odnosi na lučke i ostale transportne usluge, tehničke mogućnosti i način poslovanja luka, kontejnerski promet, generalni teret, zadržavanje broda u luci, troškove lučkog prekrcaja, skladištenje roba, rukovanje robom u lukama, transportnu i pretovarnu tehnologiju.

Nedostaju propisi o osposobljavanju novoprimitljenih radnika i onih radnika koji imaju duži radni staž u luci u vrijeme uvođenja nove organizacije i tehnologije rada. Iako nema potrebe za doškolovanjem u klasičnom smislu riječi, potrebno je uvesti suvremene oblike kratke ali specijalističke edukacije, readaptacije u novim djelatnostima i radnim mjestima.

Autonomni propisi luka moraju biti usklađeni s Konvencijom MOR-a (ILO, ITO) o tehničkoj sigurnosti i higijeni lučkog rada (22.6.1979.), koji lučki rad definira kao “svaki rad ili dio rada na ukrcavanju ili iskrcavanju bilo kojeg broda i svaki rad koji je s njim povezan”.

Heteronomni i autonomni propisi o zaštiti na radu lučkih radnika imaju posebno

³ Podaci Sindikata lučkih radnika Hrvatske, povodom boravka broda Global Mariner (ITF) u Rijeci, od 8-11. siječnja 2000.g.

⁴ Članak 3. Zakona o lukama.

mjesto i ulogu u lučkom radu. Njih treba uskladiti s: Konvencijom broj 28 o zaštiti od nezgoda na radu radnika zaposlenih pri ukrcavanju ili iskrcavanju brodova (1929); revidirana Konvencijom br. 32 (1932) i preporukama MOR-a koje navedene konvencije "prate".

Neadekvatno je uređen radnopravni status lučkih radnika i u kolektivnom ugovoru i u pravilnicima luke - poslodavca u sadržaju kako ga određuje Zakon o radu (organizacija, zaštita, plaće i dr.).

Inače, izravno, ni u jednom propisu o radu nema niti jedne odredbe o lučkim radnicima.

II. MJESTO RADA - DETERMINANTA RADNOPRAVNOG STATUSA

Mjesto rada (radno mjesto), sjedište, poslovi i zadaci i lokacija obavljanja poslova je, inače, određenje, čimbenik radnog statusa zaposlenih. To je kod lučkog rada još izraženije.

Lučki radnici rade u luci "vodenom i s vodom neposredno povezanim prostorom". Radi se na izgrađenim i neizgrađenim obalama. U luci su brojni uređaji s kojima i na kojima rade lučki radnici. To se odnosi i na postrojenja i druge objekte namijenjene za pristajanje, sidrenje i zaštitu brodova i brodica. Lučki radnici obavljaju određene lučke operacije pri ukrcaju i iskrcaju putnika i robe. Najteži i najsloženiji lučko-transportni poslovi su uskladištenje i drugo manipuliranje robom, proizvodnja, oplemenjivanje i dorada robe.

Lučki radnici dolaze u kontakt s brojnim drugim zaposlenicima u luci koji rade kod drugih poslodavaca što realiziraju gospodarske djelatnosti, koje su s lučkim djelatnostima u međusobnoj ekonomskoj, prometnoj ili tehnološkoj svezi.

Lučki radnici, u pravilu, rade u lučkim bazenima luka otvorenih za javni promet, ali i luka posebne namjene.⁵

Lučke operacije realiziraju se i na (ili uz) "lučku podgradnju - infrastrukturu", koju čine: lukobrani, operativne obale i druge lučke zemljišne površine, objekti, prometne infrastrukture (lučke, cestovne i željezničke prometnice, vodovodna, kanalizacijska, energetska, telefonska mreža, objekti za sigurnost plovidbe u luci i sl.), ali i na (ili uz) lučke nadgradnje (suprastrukturu) koju čine nepokretni objekti izgrađeni na lučkom području - kao upravne zgrade, skladišta, silosi, rezervoari i sl., te lučki kapitalni pretovarni objekti (npr. dizalice i sl.).

⁵ "Luka otvorena za javni promet jest morska luka koju, pod jednakim uvjetima, može upotrebljavati svaka fizička i pravna osoba sukladno njenoj namjeni i u granicama raspoloživih kapaciteta", a "luka posebne namjene jest morska luka koja služi posebnim potrebama trgovačkog društva, druge pravne ili fizičke osobe (luka nautičkog turizma, industrijska luka, brodogradilište, ribarska luka i dr.) ili državnog tijela (vojna luka, luka tijela unutarnjih poslova i dr.)" - članak 2. Zakona o lukama.

Radni odnosi lučkih radnika imaju poseban režim. On proizlazi, kao specifičan pravni odnos, iz navedenih i drugih specifičnih uvjeta rada. Pored "općih" pravila o radu i radnim odnosima, "na lučke radnike" primjenjuje se i "specijalna pravila" i određene posebne institucije u skladu s prirodom posla.

Determinanta radnopravnog statusa lučkih radnika je i rad u ekipama (timovima) koji su strogo organizirani (s vođom ekipe, ganger, na čelu) i strogo subordinirani u složenoj lučkoj tehnologiji i organizaciji lučkog rada.

III. RAZVRSTAVANJE LUKA - DETERMINANTA RADNOPRAVNOG STATUSA

Drugi čimbenik radnopravnog statusa čini razvrstavanje luka, prema namjeni kojoj služe (luke otvorene za javni promet i luke za posebne namjene), odnosno prema veličini i značenju luke za Republiku Hrvatsku (onih otvorenih za javni promet i onih za posebne namjene).

Razvrstavanje luka je čimbenik radnopravnog statusa lučkih - transportnih radnika, pored ostalog i zbog: posebnih propisa kojima se razvrstavanje obavlja, suglasnosti Vlade Republike Hrvatske, skupštine (nadležne) županije, lučke kapetanije, jer ti organi i njihovi akti utvrđuju, prvenstveno, uvjete za sigurnost plovidbe, koji sadrže i elemente uvjeta rada koji izravno ili neizravno utječu na prava, obveze i odgovornosti lučkih radnika. Taj "javnopravni element" prisutan je i kod razvrstavanja luka "prema veličini i značenju" (karakter propisa, kognitivnost normi, prostorno važenje propisa i sl.).

Lučki radnici rade i u lukama za posebne namjene (vojne luke, luke tijela unutrašnjih poslova, luke nautičkog turizma, industrijske luke, športske luke, ribarske luke i dr.), ali taj rad je drugog obima, sadržaja i organizacije.

Mjerila (osnove) za razvrstaj luka utvrđuje Vlada Republike Hrvatske (ukupni promet, osobine prometa, kapacitet, stanje opreme i uređaja i dr.), imaju i "kadrovski" pokazatelj, jer prometa luke nema bez živog lučko-transportnog rada. S opremom i uređajima rukuju lučko-transportni radnici, a prometne veze prostorne i gospodarske mogućnosti mogu biti iskorištene za razvoj luke samo uz sudjelovanje zaposlenih u luci.

Propis o razvrstavanju luka izravno utječe na radnopravni status lučkih transportnih radnika ili još preciznije: na način uređivanja, realiziranja i zaštite pojedinih prava i obveza na radu u luci.

Luka posebne namjene jest morska luka koja služi posebnim potrebama trgovačkog društva, druge pravne i fizičke osobe. To su luke nautičkog turizma, industrijske luke, brodogradilišta, ribarske luke i sl.

Luka posebne namjene, koja služi posebnim potrebama državnog tijela, može biti: vojna luka, luka tijela unutrašnjih poslova i dr.

U svakoj od navedenih luka realiziraju se brojne lučke i druge djelatnosti, s organizacijom rada, tehnologijom rada i zaposlenika različitih kvalifikacija i drugih posebnih uvjeta.^{5a}

Izrazita je specifičnost rada u industrijskim lukama i brodogradilištima, ali još specifičnija i u posebnoj pravnoj režimu ona u vojnim lukama i lukama tijela unutrašnjih poslova, u kojima se rad organizira po propisima iz tih odnosa.

U svakoj od navedenih luka, bez obzira na klasifikaciju, javljaju se različite lučke operacije koje, opet, imaju za posljedicu brojne ozljede na radu. Ozljede na radu imaju izvor u postrojenjima, strojevima i uređajima, transportnim sredstvima, specifičnom procesu rada i radnoj okolini i drugima. Uzroci ozljeda su neprimijenjena osnovna pravila zaštite na radu, odnosno posebna pravila zaštite na radu. Za saniranje ozljeda troše se golemi iznosi, a izgubljeni sati se ne mogu nadoknaditi.

IV. LUČKE DJELATNOSTI

Djelatnost poslodavca je determinanta radnopravnog statusa zaposlenika kod poslodavca. Vrste lučkih djelatnosti u lukama otvorenim za javni promet, determinante su radno-pravnog statusa lučkih transportnih radnika. To se odnosi na: privez i odvoz brodova (i drugih plovnih (plutajućih) objekata), ukrcaj, iskrcaj i prekrcaj roba, skladištenje i prenošenje roba i drugih materijala i dr.

Osim navedenih, koje su izravno sadržaj lučkih operacija, brojne su "ostale gospodarske djelatnosti koje su s njima u neposrednoj ekonomskoj, prometnoj ili tehnološkoj svezi".

Lučke djelatnosti obavljaju trgovačka društva na temelju koncesije ili pravne osobe, koje na temelju posebnog zakona, obavljaju djelatnost koja se odnosi na sigurnost plovidbe na moru (bez koncesije).

Kako lučke djelatnosti, u pravilu, obavljaju trgovačka društva (d.o.o. ili d.d., s propisanim minimalnim kapitalom), to se na njih, kao poslodavca, odnose sve odredbe Zakona o radu.⁶

Kada je riječ o davanju koncesije trgovačkom društvu, onda se, pozivom na Zakon o lukama, mogu postaviti dva pitanja: ako se trgovačkom društvu može "u pravilu dati" koncesija "za obavljanje jedne lučke djelatnosti" (a ne svih lučkih djelatnosti), onda je upitno kako će se realizirati lučke djelatnosti kod jednog poslodavca i kako

^{5a} Tako, npr., jedna od značajnijih u ovim odnosima jest djelatnost marina i drugih u nautičkom turizmu (vidi: UČUR, MARINKO, Rad u nautičkom turizmu, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), v. 20. br. 1., str. 233-267. (1999.)

⁶ Zakon o radu "N.N." 38/95., članak 1. "Ovim se Zakonom uređuju radni odnosi u Republici Hrvatskoj, ako drugim zakonom ili međunarodnim ugovorom, koji je sklopljen i potvrđen u skladu s Ustavom te objavljen, nije drukčije određeno.

će se to odraziti na zaposlene lučke radnike i one koji bi se trebali zaposliti. I drugo, "koncesija za obavljanje lučkih djelatnosti daje se na razdoblje do 10 godina", pa to izravno utječe na stalnost ugovora o radu i radnog odnosa. Teško je pretpostaviti da bi poslodavac zasnivao radni odnos na određeno vrijeme do deset godina, a da se ne prigovori na neprimjenu odredbe članka 10. stavak 4. Zakona o radu, da "Poslodavac ne smije sklopiti jedan ili više uzastopnih ugovora o radu na određeno vrijeme na temelju kojih se radni odnos na istim poslovima zasniva za neprekidno razdoblje duže od tri godine, osim ako je to zakonom ili kolektivnim ugovorom dopušteno". U ovom slučaju to nije dopušteno.

U takvim odnosima izvjesno je nastajanje viškova radnika, ali ne više zbog tehnoloških i tehničkih, pa ne niti organizacijskih (u užem smislu) razloga već ekonomskih, što je odluka o davanju koncesije za "jednu lučku djelatnost". O tomu se mora voditi računa, jer bi nastao problem zbrinjavanja viškova radnika u različitim oblicima prekvalifikacije, dokvalifikacije, prelazak na rad kod drugog poslodavca, umirovljenje a, nažalost, i najčešće otkaz ugovora o radu. Sve to prate skupe i iscrpljujuće aktivnosti brojnih subjekata, uz zahtjev za velikim sredstvima.

Nadalje, teško je opravdati takvu odluku i kada se ima u vidu veliki broj mladih nezaposlenih radnika koji su se školovali za lučke operacije različitih djelatnosti.

Zbog izuzetne gospodarske atraktivnosti i lučkih potencijala mora se omogućiti njihovo iskorištavanje, makar je riječ o pomorskom dobru (*res extra commercium*). To se čini putem koncesija (Zakon o koncesijama, "N.N." 89/92.), jer i luke ulaze u koncesijski sustav. U odnosu na druge propise o koncesijama Zakon o morskim lukama ima narav posebnog propisa.

Posebnu pozornost u propisima ima luka otvorena za javni promet. To je ona luka koju, pod jednakim uvjetima, može upotrebljavati svaka fizička i pravna osoba, sukladno njenoj namjeni i u granicama raspoloživih kapaciteta. U tim se lukama koncesije dodjeljuju za obavljanje određenih lučkih djelatnosti na određenom lučkom području.

Kako je već napisano, u Zakonu o morskim lukama određene su "četiri osnovne lučke djelatnosti": 1) privez i odvez brodova, jahti, ribarskih, športskih i drugih brodica i plutajućih objekata; 2) ukrcaj, iskrcaj, prekrcaj robe; 3) skladištenje i prenošenje roba i drugih materijala i 4) ukrcaj i iskrcaj putnika.

Još su brojnije ostale gospodarske djelatnosti, koje su, s navedenim osnovnim lučkim djelatnostima, u neposrednoj ekonomskoj, prometnoj ili tehnološkoj vezi: opskrba brodova, pružanje usluga putnicima, tegljenje, servisi lučke mehanizacije, lučko-agencijski poslovi i špediterski poslovi, poslovi kontrole kakvoće i količine robe i drugi u neposrednoj vezi s osnovnom djelatnošću, a bitno je da se obavljaju na lučkom području (području morske luke, koje obuhvaća jedan ili više vodenih i kopnenih prostora (lučki bazen) i uz lučke djelatnosti.

Za radne odnose bitno je utvrditi i druge djelatnosti i bitno je da se obavljaju na lučkom području, jer je mjesto rada bitna odrednica sadržaja ugovora o radu. Inače,

za druge (a ne lučko-transportne radnike) važno je to da su u pitanju djelatnosti koje, s osnovnom djelatnošću, imaju neposrednu, prometnu ili tehnološku vezu, odnosno korelaciju s funkcionalnošću luke.

Na temelju odluke o koncesiji, davatelj koncesije i ovlaštenik koncesije sklapaju ugovor. Taj ugovor ima u svom sadržaju i odredbe koje na neizravan način utječu na radnopravni status lučkih radnika.

Vlada Republike Hrvatske propisuje "uvjete glede stručnosti djelatnika trgovačkog društva" za obavljanje određene lučke djelatnosti. Podnositelj zahtjeva za koncesiju za obavljanje lučke djelatnosti dužan je, uz zahtjev za izdavanje koncesije, predočiti, pored ostalog, "dokaz da raspolaže potrebnim brojem i stručnim profilom djelatnika za ostvarenje operativnog programa rada u luci" (članak 10. st. 9. i članak 12. st. 1. t. 3. Zakona o morskim lukama).

"Lučka posada", u smislu Zakona o morskim lukama određuje se "planom i programom rada i investicija" (vidi članak 11. st. 1. i članak 12. st. 1. t. 4. Zakona o morskim lukama), a "Lučka uprava može oduzeti koncesiju za obavljanje lučke djelatnosti ako utvrdi da ovlaštenik" (pored ostalog) "ne pridržava se plana i programa rada" (članak 15. st. 1. t. 3. Zakona o morskim lukama).

Postupkom oduzimanja koncesije, koji je precizno propisan Oduzimanjem koncesije, nastaje jedno vrlo složeno stanje i odnos kada je u pitanju radni status zaposlenih. To je ekonomski razlog. To je i organizacijski razlog za redoviti otkaz ugovora o radu (članak 106. Zakona o radu).

Stanovitu koliziju čine odredbe članka 21. i članka 10. Zakona o morskim lukama. Koncesija za obavljanje lučkih djelatnosti, kako je napisano, daje se na razdoblje do 10 godina, a koncesija za izgradnju i korištenje novih objekata infrastrukture i suprastrukture daju se na razdoblje do 12, odnosno do 33 godine, pa čak i do 99 godina. Dakako, to će stvoriti sporove u radnopravnim odnosima.

Da bi se ta kolizija otklonila, potrebno je rokove uskladiti, jer to će, uvelike, pridonijeti sigurnijem radnom statusu lučkih radnika i onih u tom "lancu".

Osim navedenih dokumenata, za radni status (trajanje, sadržaj i prestanak) lučkih radnika bitni su i dokumenti koje utvrđuju odredbe Zakona o morskim lukama i to u članku 24. i desetogodišnji plan razvoja lučkog sustava; članak 25. i dvogodišnji plan razvoja luke i članak 26. i godišnji program rada i razvoja luke. Svaki od tih dokumenata ima snažan utjecaj na uređivanje, realiziranje i zaštitu prava na radu.

Režim rada u lukama za posebne namjene (za vojne namjene, za namjene unutarnjih poslova), uređen je posebnim zakonom, pa su i radni odnosi u tom režimu.⁷

Moglo bi se reći da se u navedenim (i drugim) slučajevima nalaze određene

⁷ Zakon o obrani i Zakon o unutarnjim poslovima.

javnopravne karakteristike radnih odnosa lučkih radnika. Tako, ako se propisima Vlade Republike Hrvatske utvrđuju “uvjeti glede stručnosti djelatnika trgovačkog društva” za obavljanje određene lučke djelatnosti, onda trgovačko društvo ne može autonomno svojim općim aktom određivati (urediti) te uvjete na drukčiji način od propisanih. Polazi se od toga da je luka pomorsko dobro i da se samo na poseban način može koristiti putem koncesija. Država, u imenu Vlade Republike Hrvatske, dobila je još jednu obvezu da propisuje posebne uvjete (svojstva na strani lučkih radnika) “glede stručnosti”, da bi zaštitila pomorsko dobro, i na način da trgovačkom društvu, koje dobije koncesiju (ovlašteniku koncesije), odredi stručno i kvalitetno obavljanje lučkih djelatnosti za koje mu je davatelj koncesije dao koncesiju.

Radi se o posebnoj karakteristici, posebnom režimu radnih odnosa lučkih radnika. Ti odnosi se izučavaju kao specifični radni odnosi, koje određuju, pored ostalih, ovi pojmovi, elementi i kategorije: specifičnost struke i uvjeta za rad, pripadnost transportnoj struci, stručna sprema prije zapošljavanja i permanentno učenje za vrijeme lučkog-transportnog rada, definirani radni zadaci, specifična (posebna) osobna i zajednička zaštita na radu.

Konvencija Međunarodne organizacije rada (revidirana Konvencija broj 32) o tehničkoj sigurnosti i higijeni lučkog rada od 22.6.1979. godine, daje definiciju lučkog rada (lučke operacije) ovako: “Lučki rad je svaki rad ili dio rada na ukrcavanju ili iskrcavanju bilo kojeg broda i svaki rad koji je s njim povezan”.

Prof. dr. sc. Nikola Tintić definira lučkog radnika kao “osobu koja je u luci zaposlena ili određena da bude zaposlena na ukrcavanju, iskrcavanju, prekrcavanju, prenošenju ili uskladištavanju robe ili drugih stvari s obale (vagona, kamiona itd.) u brodove, neposredno ili preko teglenica i obratno, ili iz njih u skladišta i obratno ili kombinirano” (Pomorska enciklopedija, Tom 5., Zagreb, 1981., str. 485-491.).

Rad lučkog radnika je specifičan, jer se obavlja u posebnim uvjetima, jer je težak i naporan, jer se za taj rad zahtijeva posebna sposobnost (fizička, zdravstvena, stručna) i jer nepovoljno utječe na zdravlje radnika izloženo povećanim opasnostima (i za život).

Zbog toga se može govoriti o lučkom radniku u užem smislu (LTR) i o radnicima koji obavljaju druge poslove u sklopu lučkih djelatnosti. LTR radi na ukrcavanju ili iskrcavanju “bilo kojeg broda”, a lučki rad je svaki rad koji je s tim povezan.

V. LUČKA UPRAVA I UPRAVNO VIJEĆE

“Radi upravljanja, izgradnje i korištenja luke otvorene za javni promet osniva se lučka uprava” (članak 30. st. 1. Zakona o morskim lukama). Na lučku upravu primjenjuju se propisi o ustanovama. Djelatnost lučke uprave određena je zakonom. U cilju obavljanja tih djelatnosti, lučka uprava može “osnovati jedno ili više trgovačkih društava u svom vlasništvu radi obavljanja poslova djelatnosti čuvanja luke,

protupožarne zaštite, rukovanja opasnim teretom i sl.” (članak 34. st. 1. Zakona o morskim lukama).

Lučka uprava to može učiniti samo “uz prethodnu suglasnost Ministarstva pomorstva i Ministarstva financija, ukoliko u ponovljenom postupku koncesije nije donesena odluka o dodjeli koncesije.”

Ovdje se radi o posebnom slučaju kada Zakon dozvoljava lučkoj upravi “kao neprofitnoj pravnoj osobi” da osniva jedno ili više trgovačkih društava u svom vlasništvu. Lučka uprava zadržava osnivačka prava, ali “dužna je staviti na prodaju ... (dionice, odnosno udjele u tom trgovačkom društvu) ... najkasnije u roku od godinu dana od osnivanja trgovačkog društva do 49% vrijednosti temeljnog kapitala društva”. Dakako, prodaja većeg udjela, odnosno vrijednosti dionica dovela bi u pitanje izravni utjecaj lučke uprave za djelatnosti iz članka 33. To više ne bi bio rad pod koncesijom već rad trgovačkog društva, a to navedene djelatnosti ne toleriraju.

Ne narušava se karakter neprofitne pravne osobe kada zakonodavac naređuje lučkoj upravi da dobit trgovačkog društva iz članka 34. Zakona ... koristi “namjenski isključivo za namjene predviđene u članku 46. st. 1. ovoga Zakona”. (čl. 34. st. 3.) (podcrtao: M.U.).

Odluke Upravnog vijeća lučke uprave (planovi, odluke o provođenju osnovnih smjernica lučke poslovne politike, osnivanje trgovačkog društva, akti kojima se utvrđuje red u luci i uvjeti korištenja lukom, odluke o opsegu i organizaciji stručno-tehničkih službi, o imenovanju i opozivu ravnatelja, o zaključenju ugovora o radu, visini naknade (plaće) predsjednika i članova upravnog vijeća, ravnatelja i stručno-tehničkog vijeća, donošenje statuta, raspisivanje natječaja za ravnatelja i imenovanje ravnatelja i dr.) su radnopravnog karaktera.

Poseban radnopravni status ima ravnatelj lučke uprave (javni natječaj, natječajna komisija, imenovanje (izbor) na četiri godine, odluka upravnog vijeća “uz suglasnost ministra” i dr.). Ravnatelj (i stručno-tehničko osoblje) sklapaju ugovor o radu s Upravnim vijećem lučke uprave. Ravnatelj obavlja izbor stručno-tehničkog osoblja.

“Lučke uzance koje se primjenjuju u luci otvorenoj za javni promet utvrđuje upravno vijeće lučke uprave” (članak 49. Zakona o morskim lukama).

Obavljanje lučkih djelatnosti ulazi u koncesijski sustav po Zakonu o morskim lukama. To je osnovni propis za luke. Za svaku luku konkretno posebno značenje imaju lučke uzance, kao izvor prava na poslove prometa roba i usluga, a posebno za prekomorski transport i trgovinu.

Lučkim uzancama reguliraju se i radnopravna pitanja i odnosi: radno vrijeme, norme, uvjeti dolaska broda u luku, radno vrijeme luke i dr.⁸

VI. ZAKLJUČNE NAPOMENE

⁸ Lučke uzance - vidi u “Sl. novinama” Rijeka, broj 16/1982.

Malo je djelatnosti koje su tako složene, mnogostruke i međusobno uvjetovane, kao što su djelatnosti morskih luka. Sada te djelatnosti ulaze u koncesijski sustav, ali bez obzira na druge okolnosti i čimbenike, pravni režim luke je determinanta rada i radnih odnosa u lukama. To se posebno odnosi na lučke transportne radnike (LTR), kao osnovnu kategoriju zaposlenih na obavljanju različitih lučkih operacija.⁹

Radni odnos lučkih radnika je poseban, specifičan i složen pravni odnos s različitim pravima i obvezama.

“Skica” za izučavanje toga statusa jest “idejni projekt” rješenja de lege lata ali i de lege ferenda. U tomu posebno mjesto imaju heteronomni i autonomni izvori radnog prava. Obalni ili lučki radnici imaju posebnu zaštitu u Konvencijama međunarodne organizacije rada (MOR, ILO, ITO), od 1929. do danas (Konvencija broj 28 (1929.) o zaštiti od nezgoda na radu radnika zaposlenih pri ukrcavanju i iskrcavanju brodova i revidirane Konvencije broj 32. u 1979. godini i dr.). Potrebno je “iščitavanje” svih propisa na snazi u Republici Hrvatskoj koji se odnose na lučke radnike, a koji su, makar jednim dijelom sadržaja, na snazi.

Izučavanje radnog statusa lučkih radnika zahtijeva “specijalistički pristup” javnopravnim karakteristikama tih radnih odnosa, uvjetima rada, a posebno zaštitu na radu lučkih radnika (radno vrijeme, obrazovanje, plaća, odmori i dr.).

U reguliranju radnih odnosa lučkih radnika posebno mjesto ima kolektivni ugovor. Snagom svoga autonomnog i profesionalnog načina i sadržaja uređivanja uvjeta rada, prava i dužnosti na radu, taj akt mora i u radnim odnosima lučkih radnika imati ono mjesto koje mu u hijerarhiji radnopravnih vrela pripada. To zahtijeva bolju organizaciju poslodavca (luke) i sindikata lučkih radnika.

Kolektivni ugovor u Luci Rijeka, pozivom na članak 187. Zakona o radu, “N.N.” 38/95., 54/95., 65/95. sklopili su Trgovačko društvo Luka d.d. Rijeka, u svojstvu poslodavca i tri sindikata u Luci: Samostalni sindikat zaposlenika Riječke luke, Nezavisni sindikat zaposlenika u Riječkoj luci i Lučki slobodni sindikati. Taj kolektivni ugovor primjenjuje se na sve zaposlenike u trgovačkom društvu, koji su članovi sindikata potpisnika tog ugovora.

Karakteristične odredbe tog Kolektivnog ugovora odnose se na ova pitanja i odnose:

- posebni uvjeti za zasnivanje radnog odnosa utvrđeni su u aktu Poslodavca “s kojim su upoznati Sindikati”,
- ugovor o radu ne može se sklopiti za poslove koji nisu sastavni dio tog ugovora

⁹ O morskim lukama vidi: HLAČA, V. Morske luke u režimu pomorskog dobra i koncesije, Pravni fakultet, Rijeka, 1995. str. 24 i dr.; LAMBAŠA, D., Provedba koncesijskog sustava u morskim lukama, Informator, 4613., Zagreb, 1998. str. 5-7.; BOLANČA, D., Pomorsko pravo, Split, 1999. i dr.

- ili Pravilnika o radu,
- poslodavac može prerasporediti radno vrijeme ali tako da u prosjeku ne bude duže od 52 sata tjedno, rad između 22,30 sati i 6,30 sati idućega dana, smatra se noćnim radom,
 - najniža plaća (bruto) iznosi 1.630,00 kuna,
 - iznosu osnovne plaće dodaje se iznos od 450,00 kuna ili stalni dodatak za prehranu,
 - stvarno vrednovanje operativnih posebnosti koje su zastupljene kod Poslodavca utvrđuju se u ustroju slojevitosti radnih mjesta u 4 grupe (područja) i 10 razreda koji su podijeljeni u najviše 4 podrazreda,
 - otežani uvjeti rada uslijed utjecaja okoline, fizičkih i psihičkih opterećenja kao i uvjeta opasnih za život i zdravlje zaposlenika utvrđeni su Pravilnikom o plaćama i načinu obračuna plaća (koji čini sastavni dio Ugovora),
 - u slučaju kada Poslodavac, zbog nelikvidnosti i nesolventnosti, ne može isplaćivati ugovorene plaće, svi zaposlenici i predstavnici Poslodavca imaju pravo na minimalnu plaću u iznosu od 2.000,00 kuna (bruto) za puni mjesec u redovnom radu,
 - posebno su uređena pitanja zaštite na radu.

Iz ovih i drugih pitanja može se zaključiti kakva je i kolika je specifičnost u radnopravnom statusu lučkih radnika, što opet zahtijeva precizno uređivanje tih odnosa i heteronomnim i autonomnim aktima.

LITERATURA:

1. BOLANČA, Dragan, Pomorsko pravo (odabrane teme), Sveučilište u Splitu, Pravni fakultet, Split, 1999.
2. GRABOVAC, Ivo, Pomorsko pravo, Zagreb, 1993.
3. LAMBAŠA, Duško, Lučka uprava, Informator, 4376, Zagreb, 1996.
4. MEŠTROVIĆ, Marko, Uperedni prikaz sustava upravljanja lukama..., Split, 1998.
5. TINTIĆ, Nikola, Radni odnos pomoraca, Pomorska enciklopedija, sv. VI., Zagreb, 1983.
6. UČUR, Marinko, Pomorsko radno pravo, Rijeka, 1997.
7. VOKIĆ - ŽUŽUL, Marina, Konvencije Međunarodne organizacije rada o uvjetima rada na moru koje obvezuju Republiku Hrvatsku, Uperedno pomorsko pravo Republike Hrvatske, 1-4, Zagreb, 1995.

Marinko Učur

PORT EMPLOYEES AND STATUTORY REGULATIONS CONCERNING SEA PORTS

SUMMARY

The Sea Ports Act (With accompanying rules and regulations) has regulated a series of issues concerning the position of ports and port operation. These provisions have directly also affected the work-related status of port employees, which has not been adequately regulated. Port life and operation require special regulations. This paper (pointing just to a part of the problem) deals with provisions of the Sea Ports Act from the working and legal aspect, as well as with some other fetures concerning port operations and port employees.